

ШЫН

СОВЕТ ЭВЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959
ЯНВАРЬ
18
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 13 (4241)

Өртөө 20 коп.

ЧОННУҢ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ ЧИЗЕ БҮРҮТКЕЛИ ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР.

Чизеге бүрүткедири, чизе бүрүткел хуудузунун
бүгү-ле айтырыгларына шын харыяларны бээри—
хамааты бүрүзүнүн хүлээлгеги.

МАЛЧЫННАРЫНЫҢ КУЛЬТУРЛУК НЕГЕДЕЛЕРИ ХАНДЫРАРЫНЧЕ КОЛ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Нинтинин мал ажылын улам
шапкын хөгжүдүрүүнү херен
чидишкенин шийтирилери мал
ажылында кичилерин ак-сепкил
дүгүлүшүндө, оларын чы-
гадычы бөлүс мергелерин чы-
руунан хамаарып. Мындай
малчыларнын материалдык бол-
жолу культурлук негеделерин чогуу
ебүндө хандыраарын айтырым
партия, совет, комсомол органи-
зацияларынын, колхоз баштаар че-
рлеринин болжол совет директорла-
рынын хүн бүгү кичээнгейин тө-
вүгө туура ужурау.

Бистин областын элден хей кол-
хозтарында бо таланы-биле чамыс
кемчелер алдынып туура. Мааза
чике кылдыр Баа-Хем районда
«Октябрь 30 чылы» колхозун баш-
таар черинин, мында партия өгө
организациянын малчына-биле
ажылынын эки фактыларын чыга-
лап болур. Ол колхозта малчын ки-
жи бүртүгү чурттаар оран-бачы-
биле эки хандырунган, колхоз
баштаар чери оларын материалдык
бүтүл-ле негеделерин чогуу өй-
дө хандырып, ай салынык аша
авансызын болжол далаан-тар-
аш-чег аймаан чедирин берип ту-
ура. Партия организациянын агит-
таторлары малчынарга түгүлү
барып, номчула, беседа чүдүл-
дөткөмал чорудуп туура, мында со-
лун, септүү таралыгына база ба-
лай өвөс организацтыгынан, солу-
нарын чыа номерлерин малчынар
чогуу өйүндө номчуп туура.

Ол мында Чон-Хем район-
дун «Октябрь 30 чылы» колхозун
баштаар чери малчынарын мате-
риалдык болжол културлук неге-
делерин хандыраарын чыга-
лап болур. Ол колхозта малчын ки-
жи бүртүгү чурттаар оран-бачы-
биле эки хандырунган, колхоз
баштаар чери оларын материалдык
бүтүл-ле негеделерин чогуу өй-
дө хандырып, ай салынык аша
авансызын болжол далаан-тар-
аш-чег аймаан чедирин берип ту-
ура. Партия организациянын агит-
таторлары малчынарга түгүлү
барып, номчула, беседа чүдүл-
дөткөмал чорудуп туура, мында со-
лун, септүү таралыгына база ба-
лай өвөс организацтыгынан, солу-
нарын чыа номерлерин малчынар
чогуу өйүндө номчуп туура.

Ол мында Чон-Хем район-
дун «Октябрь 30 чылы» колхозун
баштаар чери малчынарын мате-
риалдык болжол културлук неге-
делерин хандыраарын чыга-
лап болур. Ол колхозта малчын ки-
жи бүртүгү чурттаар оран-бачы-
биле эки хандырунган, колхоз
баштаар чери оларын материалдык
бүтүл-ле негеделерин чогуу өй-
дө хандырып, ай салынык аша
авансызын болжол далаан-тар-
аш-чег аймаан чедирин берип ту-
ура. Партия организациянын агит-
таторлары малчынарга түгүлү
барып, номчула, беседа чүдүл-
дөткөмал чорудуп туура, мында со-
лун, септүү таралыгына база ба-
лай өвөс организацтыгынан, солу-
нарын чыа номерлерин малчынар
чогуу өйүндө номчуп туура.

Оон-биле кады мал ажылында ки-
жилерин амдыраа-чурталгыны
че, оларын хүн бүгүлүс мате-
риалдык болжол културлук неге-
делерин хандыраарын айтырым
партия, совет, комсомол органи-
зацияларынын, колхоз баштаар че-
рлеринин болжол совет директорла-
рынын хүн бүгү кичээнгейин тө-
вүгө туура ужурау.

СЭКП-нин ам удаас ажыттынар
өлчөг чок XII съездинге белек-
тик ужураар дугайында ажылы
чоннарын белек келүрүтүшүн
РСФСР-нин Дээди Советинге болжол
чер-чер Советтеринге сонгулдалар
белектеринин үзүм улам хей-аг
кирип туура. Ол төгүлүс болуш-
куннарга Совет Тыванын малчы-
нары база-ла чагаай белектерин
ужураар чыга-лап.

Тракторлар болжол кедээ ажил-агый машиналарынын септелгеги

Областын МТС-тери болжол сов-
хозтары 1958 чылдын дөртүк квар-
талында тракторлар болжол ан-
дыннар септелгенин планын ажы-
күткөн. Ол үнүн дүгүлүс машина-
трактор станциялары тра-
кторлар септелгенин планын 123,9
хуу, кедээ ажил-агыйн кожула
машиналарынын септелгенин 103,7
хуу күткөн, пландан ажы 48
тракторларын болжол кедээ ажил-
агыйн 20 кожула машиналарын
септел дооскан. Бо таланы-биле
Вай-Хаак болжол Чалана МТС-тер
мурнакчы болуп, олар 32 трактор-
ларын пландан ажы септелгенин че-
дип алганнар.

Ол мында областын совхозтары

Тыва автономнуг областын ажилчы чоннар депутаттарынын
область Советинге сонгулдалар таланы-биле Тыва областын
сонгулда комиссиязын балылаар дугайында

РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

«РСФСР-нин ажилчы чоннар депутаттарынын край-
лар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, кедээ
болжол суурлар Советтеринге сонгулдалар дугайында
Дүрүмүн» 27 болжол 28 чүдүлгенин үндөткөн,
Тыва автономнуг областын ажилчы чоннар депу-
таттарынын область Советинге сонгулдалар таланы-биле
Тыва областын сонгулда комиссиязын хей-нити ор-
ганизацияларынын болжол ажилчы чоннар нитилел-
дерин даразында талалыкылар составтыг кылдыр
балылаар:

Сонгулда комиссиязын даргазы—Ортун-оол Сер-
гей Медведкович—Тыва областын коммунист ор-
ганизациязын,

Сонгулда комиссиязын даргазынын ораакчысы—
Арланый Андрей Мясоевич—Тыва областын хер-
гелдер нитилелдерин өвөлгенин баштаар чери-
ден,

Сонгулда комиссиязын секретары—Слободуко-
ва Татьяна Сергеевна—чырымышчынын, дээди
школанын болжол өрөм албан черлеринин профес-
селинин Тыва область организациязын.

Сонгулда комиссиязын кезикчелери:
Баранова Галина Семеновна—Вай-Хем районун
коммунист организациязын,

РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы
РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун
Москва, 1959 чылдын январь 16.

1958 чылда РСФСР-нин улус ажил-агыйнын хөгжүлденин күрүнө планынын күүселдезинин түңнелдери

1958 чылда Россия Федерациязын улустуу бү-
дүрүшүнүн чыл планын хуусаа бетинде—декабрь
20-ге чедир—күүселден болжол 1957 чылдын
денгээрде улустуу продукциянын кемчелерин дыка
үлөтүргөн деп, РСФСР-нин Министрлер Чөвүл-
генин чанында Тен Статистика өргөлөгүн дыка
дында айтып туура.

Диннадыг демдеген турарын боугаар азыр-
га, нинти продукция бүдүрүшүнүн планын үлөтүр
104 хуу күүсеткен. Мурнундагы чылдын денгээрде бү-
гү үлөтүр продукция үлөтүрүн 9,5 хуу көүдөткөн.
Улус ажил-агыйнын чыга-лап үлөтүрүшүн нити
продукция үлөтүрүнүн планын 104 хуу күүсе-
лип, оон-биле кады улус ажил-агыйнын бүтү чөвү-
лелери чыл планын ажы күүсеткен.

1958 чылда РСФСР-ге тараа култураларын
нинти чыга-лап мурнунагы бүтү чылдарынын
белек, эң-не дүжүтүг 1956 чылдын планна база бед-
ия. 1953 чылдын денгээрде тараа култураларын
нинти чыга-лап 1,6 катал, а 1957 чыл-
дын денгээрде—32 хуу көүдөткөн. Малдын баш
саны өскөн. Тараа, мал, сүт белектеринин күрүнө
планы ажы күүсеткен.

Транспорттун аны-агы хейлеринин таланы-биле
чыл планы ажы күүсеткен.

1958 чылда РСФСР-нин күрүнө болжол кооператив
организацияларынын (колхозтар чок) капитал са-
лымынарын 155 миллиард ажы рубль болуп, 1957
чылдын капитал салымынарын 11 хуу хей
болжол.

Эрткен чылдын РСФСР-нин үлөтүрүнүн түс-түс
адрыларына күрүненин 500 чыга улуг үлөтүр бү-
дүрүлгелерин немей ажыдалып кирген. Эрткен чы-
лын РСФСР-нин үлөтүрүнүн күш-ажылын бүдү-
рүчүлүгү 1957 чылдын денгээрде 7 хуу өскөн.

Диннадыг чыга-лап турарын боугаар азыр-
га, 1958 чылда чонун амдыраа-чурталгынын мате-
риалдык чагаай байдалын болжол културлук дең-
гээрде.

(СЭТА).

Чизеи Ольга Федеевна Колунаевна Кызыл
хоорайнын Комсомольскаа кудумжунда № 32
башынын чуртталгыларын кедээ-биле хүлөп
алганнар. Мында ужудукчу Ч. С. Чимиттин өг-
бүлөс чурттап туура. Өг-бүлөнүн чуртталгы
өвүрчүг болжол аас-кежиктиг. Эм Чимиттин
уруу Новосибирск хоорайнын салык-кооператив

СЭКП-нин XXI съездининге уткуштур

Малчынарынн хүлээлгеги

Эрэн районун «Кызыл сыдыс»
кедээ ажил-агый артелинин мал-
чынары СЭКП XX-ин декабрь
Пленумун докталык боттарынын
нити дугайында танышкан. Ни-
тинин малчынын баш санын көүдө-
лип, оон уксазын экижилер, про-
дуктулун бедир таланы-биле чыа
бедирен хүлээлгелерин ап, район-
дун бүтү малчынарына кылтырып
үндүргөн.

Колхозчу малчынар малдын азы-
рал, ажалынын өкөжигин тургал,
1959 чылда 100 баш төртүр мал-
дан 90 быкаларын, 105 хураган-
нарын, 75 кулунарын менди кам-

талап алырын, төртүр хойларын
шүптүзүн алтай уксазын нарын
дүтүг кошкарларынын үрөз-биле
тарып бооздырып, тыва хей бүрү-
зүндө ортума-биле 2 кг, а хай-
нак хойлардан 3 кг дүтү кыргып,
саар инек бүрүзүндө 1100 кг сүт-
тү саарын шийтирилген.

Колхозтун мурнакчы саанчыла-
ры Д. Сагаачы, К. Балчыт, Б. Нор-
буздай, Чылбакай олар инек бүрү-
зүндө 1100—1300 кг сүтү саар,
а хойлардан Төмүр, Ламбичит, Ху-
ракай, Нарыс-Хөө олар бир хойдан-
на 2—3 кг дүк кыргып деп түс-
түс хүлээлге алганнар.

Мурнуку одуруунда чоруп туура

Партиянын XXI съездининге бе-
лек кылдыр Аг-Турут ортумаа шпо-
ланын 1959—1960 өөрдөдө чы-
лында оттулар кылжын белектер
бээри-биле Чоа-Хөө районун Ленин
аттыг колхозунун колхозчулары хү-
лээлге алган, боттандырып туура-
лар.

Колхозчулар 2000 кубометр ыяш
белектер хүлээлгенин ам 300
кубометрин хал тургускан болжол
арткан 1700 кубометрин март бир-
ге чедир кылган, шполага дүжүл-
бөөр.

Колхозтун чазаныкчызы

Баа-Хем районун «Совет Тыва»
кедээ ажил-агый артелинин кези-
гүнү эш Дууза 1951 чылдан бөөр
тудуга үлөткөл чок ажыдап кел-
ген. Ол баштай туугу ыжы кезип,
сөөртүп турган. Баш чылдар дү-
гүлүс дүжүлүсүгү бызаңчылар-
биле кады ажыдап турган, чазы-
ныкчынын мергелеринге өөренип
алган.

Күш-ажылы ыжымаккай колхоз-
чу колхозта туттунган бажынар-
нын, кажааларын-сонга, экижилерин

саат чокка кылган туура. Колхоз-
чуларын хергелеринге столдарын,
сандыларын, шпалтарын база кы-
зыл туура. Чазаныкчы эш Дууза-
нын кызымаккай күш-ажылын ар-
тектин баштаар чери үнөлөп көрүп,
өртөктин белектер-биле ону каш
удда шаннаан.

Колхозта тудугаларын чыга-
лап кылдырып, эш Дууза ам чак-
ым таралыга хергелеттилер чепсе-
херекселдерин септеп туура.

ЭКИ ЭГЕЛЭШКИН

Өвүр районун Торгалыг чеди-
чыл шкөөлүнүн бажылар коллек-
тив кезип өөрдөдө чыгында бе-
лек кылдыр ийи аал нити чурттаар
башылар бажынын боттарынын
күжү-биле кылган алырын план-
наан. Хамыктын мурнууда чүгү
кылдырып? Туугу ыжы белектер
херек.

Шкөөлүнүн кылган калы-
кунун үнөндө башы М. Има-

Чоннун чизе бүрүткели

ТОЖУДАН МЕДЭЗ

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Ирак-
чы Токутун денгээринде чонун
чизе бүрүткел чедикчининг чо-
руп туура. Дүгүн аргыжары берге
череерге чизелерин хуусаа бетин-
де ажыдап өткөзөн турганнар.

Оларын аразында өшөр А. Шо-
жукай, В. Андреев, О. Кара-оол
болжол оон-лаа өскөлөр боттарынын
харылаар участоттарында чонун
бүрүткелден доозупканнар. Адыр-
Кежиг суурга чизе бүрүткел эң эки
чөртүтүгөн.

Ам ажыдап туура 16 чизелер
болжол 4 инструктор-контролерлар
чизеи шын чорутурушын хары-
салгалынын эки болуп, чорумал чон-
ун астынын чыгын калбазын ды-
ка хайтаарып, ажылын үргүлчүл-
дүрүлгелер. Чизелерин чер-чер Со-
веттерин транспорттун аны-бүрү
хейлерин-биле хандырган. Чизе
ажыдапчыларын ажылында хей-
нити дузалажып туура.

ОРУНКА ЧОРУП ТУРАЛЛАР

Чонун ыяш-бөөр шикчелеринин
хүн бүгүлө бооп туура. Мында-
лаа чизе бүрүткел үнөндө хамзагы
бүртүгү боюнча доктаамал чурттап
туура черинден өскө чере чораян
таварылаа, ол чораян черинге де-
мей-ле бүртүкел ужурау. Кы-
зыл хоорайнын чизелерин хамзагы
бүртүгү чизе бүрүткелден астыгыл
калбазын дөш чорумал үлөтүрү
таварып өртөр кол черлеринде ба-
за-ла ажыдап туура.

Январын 14-тен 15-че дүөсөн-
де аэропортта, автовокзалга өскө че-
рден келгилең бүтү-ле хамзагы
лар чизе бүртүкел хуудунаа бү-
ртүкелеттирилген. Ол хүн автобус-
биле Абаканче үнүп чоруп турган-
нарын чизелерин база-ла бүртүкел
алтылаан. Улуг-Хем ол чарында

Олар доозупканнар

БӨӨ-ЧЫРАА. (Телефон-биле).
Улуг-Хем районун Баа-Чыраа ке-
дээ Советинин денгээринде Улуг-
Буура, Биче-Буура далазында
малчынары чизе бүртүкел кылган
үлөткөн өшөр Хирлишен, Селип-
Балчыр олар кончуг берге черле-
рин өртүн чорутулаан, бүтү малчы-
нарын өг-бүлелерин бүртүкелден
доозупканнар.

Фото С. Феоститовуу.

